

Leuke jongens die krakers

Iris van der Doelen, Leanne Niesthoven, Froukje Oosting & Daphny Roggeveen

De kraakbeweging vertolkte in de jaren tachtig een breed gedragen maatschappelijk geluid waarin gelijkheid, emancipatie en het recht op een woning centraal stonden. Inmiddels is het tij gekeerd: de antikraakwet uit 2010 stelt kraken strafbaar, omdat kraken zou zorgen voor overlast en een verminderd gevoel van veiligheid. Het Amsterdamse kraakpand De Valreep vertelt een heel ander verhaal.

De Valreep is een voormalig dierenasiel in Amsterdam-Oost nabij het treinstation Amsterdam Muiderpoort. In het gebied had eigenlijk de nieuwbouwwijk Oostpoort moeten verschijnen, maar deze ontwikkeling ligt door de crisis al een tijdje stil. Twee jaar geleden werd het pand gekraakt en opgeknapt. Sindsdien zijn de krakers actief bezig om het een buurtfunctie te geven. Ze organiseren samen met de buurt vele verschillende activiteiten, zoals workshops, muzieklavonden, speldagen voor (buurt)kinderen, openbare vergaderingen en moestuintjes die door buurtbewoners kunnen worden gebruikt.

De Valreep is heel anders dan het stereotype kraakpand in het beeld van de meeste Nederlanders. Dit pand veroorzaakt geen overlast, zoals wel het geval is bij vele andere kraakpanden waarover de media vaak berichten. Sterker nog: het lijkt het er zelfs op dat de sociale cohesie in de buurt is toegenomen door de actieve aanwezigheid van de krakers.

Dit leidt tot de vraag waarom het pand zo'n afwijkend geval is en met de nog recent ingevoerde antikraakwet een zeer relevante case om te bekijken. Een deel van de verklaring kan zijn dat De Valreep, in tegenstelling tot andere kraakpanden in de stad, een losstaand pand is, omringd door braakliggende grond en zonder direct aangrenzende huizen. Dit betekent dat overlast automatisch minder aan de orde is. De krakers hebben daarom letterlijk en figuurlijk meer de ruimte om het pand tot een gezellige, creatieve broedplaats te maken.

Stigmatisering

Tegen de achtergrond van het kritisch discours in de media en in de wandelgangen – vooral aan de politiek rechtse kant – dat zeer negatief staat tegenover kraken, is het vreemd dat dit kraakpand juist zo'n positief verhaal opleverde.

Behalve dat in de rechtse kringen het eigendomsrecht hoge prioriteit heeft en kraken dus eigenlijk diefstal is, wordt het negatieve maatschappelijke discours vooral versterkt door ervaringen van geluids-, zichtbare of gewelddadige overlast door krakers. Dit kan worden verklaard door een klassieke sociologische theorie: het standaardwerk van Norbert Elias en John Scotson uit 1976. Dat werk kan worden toegepast om het negatieve beeld over kraken te zien als een vorm van stigmatisering. Een stigma wordt verklaard vanuit de botsing van verschillende gewoontes en gebruiken die twee groepen hanteren. Ook spreken zij over de grenzen van deze gemeenschappen die elkaar kruisen, waardoor er contact tussen deze twee groepen ontstaat.

Deze botsing van gewoontes, gebruiken en grenzen passen wij toe op De Valreep en de buurtbewoners door de letterlijke verdeling van ruimte in de buurt te bekijken. Doordat krakers een woonwijk intrekken, wordt de publieke ruimte op straat anders ingevuld. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de sfeer en de leefbaarheid van de wijk. Buurtbewoners krijgen het idee dat er 'rare jongens', die buiten de bestaande gemeenschap vallen, op hun publieke ruimte rondlopen. De twee gemeenschappen komen met elkaar in contact en dit leidt eventueel tot confrontaties en stigma's, aldus de theorie van Elias en Scotson.

Kraken is een hele sociale bezigheid

Naar een verklaring

In de praktijk van De Valreep bleek dit dus niet het geval te zijn: de krakers worden hier juist gewaardeerd en doen daar ook hun best voor. Maar hoe kan het dat De Valreep een uitzondering is op zowel het maatschappelijke discours als de klassieke sociologische theorie?

Op zoek naar een verklaring besloten we dieper in te gaan op de beweegredenen en acties van de krakers door te observeren en met

De visie van de krakers: 'Hier realiseert De Valreep het onmogelijke'.

De Valreep in Amsterdam-Oost. Twee jaar geleden werd het pand gekraakt.

hen en de buurtbewoners in gesprek te gaan. Op een interne vergadering van de krakers werd duidelijk welke rol de krakers in de wijk probeerden te vervullen. Er werden veel sociaalculturele activiteiten gepland zoals muziekavonden en workshops, die bezocht werden door buurtbewoners, krakers en andere geïnteresseerden. Zo bleek er zelfs een wachtlijst te zijn voor de moestuintjes die de krakers hebben aangelegd voor de buurtbewoners.

Bij alle activiteiten die werden besproken, werd expliciet rekening gehouden met eventuele (geluids)overlast. Het werd ons duidelijk dat de krakers erg bewust en verantwoordelijk met de buurt en haar bewoners willen omgaan. Zo bleken sociale interactie en het leefklimaat in de buurt de belangrijkste agendapunten. Nadat een klacht over het geluid van de generator werd besproken, zijn meteen plannen gemaakt om een nieuwe en geluidstille generator aan te schaffen. Op een podiumavond met optredens van diverse bandjes hebben we kunnen waarnemen dat er ook in de praktijk daadwerkelijk goed rekening wordt gehouden met de geluidsoverlast. De ruimte waarin de bandjes optraden is zeer goed geïsoleerd en buiten het pand was geen harde muziek te horen. De krakers doen dus hun best om op deze manier bij te dragen aan de leefbaarheid en de sociale cohesie in de wijk.

Contact met de buurt

“Belangrijk om te onthouden is dat kraken een heel sociale bezigheid is. Het eerste wat je doet voordat je een pand gaat kraken is langs de burens gaan om ze in te lichten en om hun houding te peilen”, aldus kraker Noël.

Omdat de krakers van De Valreep veel belang hechten aan hun positieve positie in de buurt, zorgen de krakers dat het voor de buurtbewoners zo gemakkelijk mogelijk is om contact met hen te maken. Ook voor degenen die het niet comfortabel vinden om bij het kraakpand binnen te stappen. Dit maken ze mogelijk doordat de website en het e-mailadres van De Valreep openbaar zijn. Dat is lang niet altijd het geval bij kraakpanden, omdat krakers en krakersgroepen meestal juist zo anoniem mogelijk willen blijven. Bij De Valreep zien de krakers echter juist de voordelen van het zo open mogelijk zijn voor de buurt. “Het is behalve leuk natuurlijk ook gewoon handig om gewaardeerd te worden door de buurt, want als we ons misdragen lokken we het juist alleen maar uit om sneller ontruimd te worden”, legt kraker Maarten uit.

Buurtbewoners zijn naar eigen inzicht van de krakers positief over hen. Soms komen er klachten over verschillende soorten overlast, zoals geluidsoverlast of rookoverlast. Hier wordt door de krakers zo snel mogelijk een gepaste oplossing voor gezocht, zoals het aanschaffen van een geluidloze generator en het verminderen van het aantal kampvuren. De krakers zien geen grootschalige problemen aangaande de interactie, het respect of de beeldvorming vanuit de buurt. Uit de gesprekken blijkt dat er op het moment een goede co-existentie is en dat enkele buurtbewoners zelfs actief betrokken zijn bij De Valreep en ondersteunen zij het behoud ervan.

Volgens de krakers staan ook de meeste Amsterdammers positief tegenover kraken, hoewel er ook zeker vooroordelen bestaan en deze ook vaak waar blijken te zijn. Er zijn natuurlijk altijd wel vervelende krakers, die veel overlast veroorzaken en zich niet verantwoordelijk opstellen. Volgens de krakers van De Valreep is dit meer het geval bij buitenlandse krakers, mede omdat deze veelal tijdelijk verblijven en daarom zelf minder belang hebben bij een positieve beeldvorming. Onder de krakers van De Valreep heerst het idee dat het stigma op dit

De caravans naast het voormalig dierenasiel waarin de krakers slapen.

soort krakers wel van toepassing zou kunnen zijn, maar niet op henzelf. Het is dus interessant te onderzoeken wat de situatie is in andere kraakpanden.

Nog een reden waarom de krakers in deze buurt geen negatief stigma hebben is, volgens de krakers zelf, dat het voormalig dierenasiel al vier jaar leegstond voordat het werd gekraakt. In die periode werd het niet onderhouden en waren er junks in het pand aanwezig, wat de buurt en vooral het pand zelf geen goed heeft gedaan. De komst van de krakers was daarom een zeer positieve ontwikkeling, omdat zij het pand weer onderhouden en er een functie aan geven. Een van de buurtbewoners zei zelfs dat ze het fijn vond dat de krakers er waren komen wonen, omdat "er dan eindelijk weer eens wat gebeurde".

Ondanks het negatieve discours levert De Valreep een positief verhaal op

Een beleidsverandering

De Valreep levert een positief verhaal te midden van het overwegend negatieve discours en in tegenstelling tot klassieke sociologische theorie. De belangrijkste reden waarom dit kraakpand afwijkt van het negatieve maatschappelijk discours is de open houding van de krakers tegenover de buurtbewoners, waardoor ze veel vertrouwen winnen en zo weinig mogelijk mensen tegen zich krijgen. Ook de wat afgelegen ligging van het pand speelt mee, omdat hierdoor eventuele overlast minder dicht bij de buurtbewoners kan komen. Samen met de sociale buurtfunctie van het pand waar de krakers hard voor werken, zorgt dit ervoor dat de positie van het kraakpand in de buurt ondanks het discours toch zo positief is.

Het is interessant ook andere kraakpanden te onderzoeken en te zien of het verhaal daar wellicht ook positiever is dan het discours doet vermoeden. Wanneer blijkt dat de situaties in meerdere kraakpanden een positief verhaal opleveren, zou dat kunnen betekenen dat de berichten in de media niet altijd een juist beeld schetsen van de krakersscene. Als dit zo is, zou dat zelfs consequenties kunnen hebben voor de beleidsvoering. Er zou in de toekomst bijvoorbeeld bij ontruimingsplannen meer moeten worden gekeken naar de sociale waarde van een kraakpand en de panden zouden kunnen worden beoordeeld op de mate van overlast of juist sociale toevoeging in hun buurt. Wellicht zou dit dan vorm krijgen in een gedoogbeleid voor kraakpanden. Op die manier kunnen kraakpanden die, zoals De Valreep, bijdragen aan de sociale cohesie een speciale uitzonderingsbehandeling krijgen.

Iris van der Doelen (idoelen@gmail.com), Leanne Niesthoven, Froukje Oosting en Daphny Roggeveen zijn studenten aan de Universiteit van Amsterdam. Het onderzoek was als opdracht voor hun opleiding Algemene Sociale Wetenschappen vanuit de UvA in de maanden mei t/m juli 2012. De namen van de krakers zijn gefingeerd. De foto's zijn gemaakt door Iris van der Doelen en Daphny Roggeveen.

Literatuurselectie

Elias, N. en J. L. Scotson (1976) *De gevestigden en de buitenstaanders*, Utrecht/Antwerpen: Het Spectrum.
Op de Valreep, <http://valreep.org/>.

Door de crisis zijn de plannen voor een nieuwbouwwijk nog steeds niet gerealiseerd.